יתרו לאחר מתן תורה הוה. ולא"ת ג"כ לפורה אמאי משה לא נאמר אלא לאחר מתן תורה ותיקשי על הא דאמרינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה על ידו וקמשיב פירש מן האשה ומאי קאמר הא לא היתה לפורה עמו וי"ל שהקב"ה נתן לב לפרוש מן האשה ולמ"ד קודם מתן תורה בא קשיא מה שאמר משה אל יתרו והודעתי את חוקי האלהים ואת תורותיו דהא עדיין לא ניתנה תורה ועוד קשיא מה שפי' רש"י בפרשה יתרו שלא היה לו למשה שהות לשפוט ישראל עד מחרת יום הכפורים ונראה דכל אותה פרשה ראשונה דיתרו נאמרה קודם מתן תורה אבל סוף הפרשה ודאי לא נאמרה עד לאחר מתן תורה אלא אגב שמספר ביאת חותנו מספר כל עניינו עד שחזר לאהלו ואפילו למ"ד לאחר מתן תורה בא ק"ק למה נכתבה פרשה זו לכאן וי"ל דלפי שספר בביאת עמלק שהרע לישראל ראשונה מספר נמי מעשה יתרו שהטיב לישראל ראשונה מעלה חשובה שנתן להם: **רבי** יוחנן **אמר** גבול יש לה פחות מבת ג' נעקרת. וליכא למימר לרביעה וקלי לשנויי דומיא דמתני' דאין מעמידין והיא דלוקחין מהם בהמה לקרבן ואלינא דרבנן קאמר דאילו ר"א אפי' בת שתים חיים לרביעה הא פרה בת שתים וחיים לרביעה ותו דקתני וכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות דמשמע אפילו בני שנה וא"ת לרבי יוחנן היכי שרי ליקח לקרבן פחותה מבת שלש שנים ניחוש דלמא רבעוה לאמה כשהיא מעוברת והיא וולדה נרבעו י"ל דר' יוחנן לטעמיה דאמר בפ' העגל (יבמות עח. וסס) עובר לאו ירך אמו הוא: **פרה** וחמור בת שלש שנים ודאי לכהן. פי' דקודם שלש ודאי לא ילדה ויש לאמתה הא מעשה בכל יום דפרה בת שתי שנים יולדת וי"ל דודאי עתה נשתנה הענין מכמו שהיה בדורות הראשונים כמו בעינוניתא דורדא דאמרי' פרק אלו טרפות (חולין דף מז. וסס) כל חיוא בריתא הכי אית להו אלמא גוייתא אית להו ועתה היא בכל הבהמות שלנו ב): **מזמורא** יתמא. פי' שלא הוזכר שם האומר וקשה דהא כמה מזמורים יש כיולא בו מזמור לתודה (תהלים ק) מזמור שיר ליום השבת (שם צב) שלא הוזכר שם האומרן ונראה לפרש שקרא לו יתמא משום שלא הוזכר על מה נאמר כמו מזמור לתודה שמפרש שנעשה לאמרו על התודה וכן מזמור שיר ליום השבת ואע"פ שיש יושב בסתר עליון (שם צא) אשרי האיש (שם א) ה' מלך גאות לבש (שם צג) שלא הוזכר על מה נעשו מ"מ אין כתוב בהן מזמור: למשה

יתרו לאחר מתן תורה הוה מאי איכא למימר אלא יתרו מישראל זבן ת"ש [1]ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר (המשנים והכרים ועל כל הצאן) למען זבוח לה' אלהיך מאי מיטב דמי מיטב ומ"ש מיטב כי היכי דליקפץ עליהן זבינא ת"ש [2]ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך (את) הטוב בעיניו (ואת) [ראה] הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים אמר רב נחמן ארונה גר תושב היה [6]מאי מוריגים אמר עולא מטה של טורביל מאי מטה אמר רב יוסף דקורקסא דדיישן אמר רב יוסף מאי קרא [3]הנה שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדוק וגבעות כמוץ תשים מיתיבי [4]ואת הפרות העלו עולה לה' הוראת שעה היתה [5]ה"ג מסתברא דאי לא תימא הכי עולה נקבה מי איכא ומאי קושיא דלמא בבמת יחיד וכדרב אדא בר אהבה דאמר רב אדא בר אהבה מנין לעולה נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד שנאמר [5]ויקח שמואל טלה חלב אחד [6]ויעלהו עולה ויעלהו זכר משמע אמר רב נחמן בר יצחק ויעלה כתיב ר' יוחנן אמר [6]גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים נעקרת בת ג' שנים אינה נעקרת איתיביה כל הני תיובתא שני להו פחותה מבת ג' שנים ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' בפחותה מבת שלש שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן א"כ היינו [6]ואת בניהם כלו בבית פחותה מבת ג' שנים [7](ופחותה מבת ג' שנים) מי קא ילדה [8](והתניא) [9]פרה וחמור מבת ג' ודאי לכהן מכאן ואילך בספק אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא: [7]וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש וגו' מאי וישרנה א"ר יוחנן משום ר"מ שאמרו שירה [6] ורב זוטרא בר טוביה אמר רב שישרו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה ומאי שירה אמרו א"ר יוחנן משום ר"מ [8]אז ישיר משה ובני [9] ישראל ור' יוחנן דידיה אמר [9]ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו [וגו'] ור"ש בן לקיש אמר מזמורא יתמא [10]מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו ר' אלעזר אמר [11]ה' מלך ירגזו עמים ר' שמואל בר נחמני אמר [12]ה' מלך גאות לבש ר' יצחק נפחא אמר רוני רוני השיטה התנופפי ברוב הדרך המחושקת בריקמי זהב המהוללה בדביר ארמון ומפוארה בעדי עדיים רב אשי מתני לה להא דר' יצחק [13] אהא [13]ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ישראל מאי אמרו אמר ר' יצחק רוני רוני רוני השיטה [וכו'] [14]ושם דביר לפנים קרית ספר [15]כי דרך נשים לי וידום

אמר רב כמאן קרו פרסאי לספרא דביר מהכא [14]ושם דביר לפנים קרית ספר [15](רב אשי) אמר כמאן קרו פרסאי לנידה דשתנא מהכא [15]כי דרך נשים לי

דמי מיטב. למוכרן ולקנות בדמיהן בהמות מישראל להקריב: **וזבינא.** מכר: **ארונה.** יבוסי היה בספר שמואל: **ראה הבקר לעולה.** אלמא הקריב דוד בהמת עובד כוכבים לקרבן: **גר תושב.** שקיבל שבע מצות בני נח והרי רביעה בכלל: **עורביל עיזא דקורקסא.** דף גדול ועב מאד ורחב וטרוף בפגימות הרבה לרוחבו עמוקות תכופות זו אצל זו ושאין בו תבואה שמעבירין עליו הבהמות והפגימות נכנסו' בדייס והתבואה נחבטת: **למורג חרוץ.** טרוף בפגימות והן פיפיות: **תדוש הרים.** אלמא לדישה עבדי ליה: **ואת הפרות.** מאנשי בית שמש מישתעי קרא בפרות שהביאו הארון מארץ פלשתים: **הוראת שעה.** מפני שנעשה על ידיהן שהביאו הארון מעצמן ואין אים מנהיגם ואת בניהם כלו בבית [ש"א ו] ולא נעו אחרי בניהם אלא הוליכוהו ואמרו שירה כדלקמן: **דלמא בבמת יחיד.** שרי דהתם בבמת יחיד הואי דבמה גדולה בנוב היתה באותה שעה כשנלקח הארון והרב משכן שילה ובאו להן לנוב: **עולה חלב.** רחל ומניקה את בנה: **רבי יוחנן אמר.** הא דקתני לעיל [כב:] לוקחין מהם לקרבן לאו מלתא פשיטתא ה) היא לכל בהמות: אלא **גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים נעקרת.** בהרבעת אים ונקחת מן העובד כוכבים דחיים עלה: **אכל בה שלש.** שוב אינה נעקרת וחיישינן לרביעה: **כל הני תיובתא.** דהני קראי דשרו בהמות עובד כוכבים להקרבה: **פרה וחמור כו'.** בבכורות (יט:) תנן הלוקח בהמה מן הנכרי ואינו יודע אם בכר בכרה אם לאו עד בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך בספק פרה וחמור בת שלש ודאי לכהן ולד ראשון שתלד ביד ישראל אם זכר הוא ודאי לכהן אם איה יתירה בעת לידתה על בת שלש דודאי לא ילדה בבית נכרי: **מכאן ואילך.** אם יתירה על בת שלש היתה כשילדה בבית ישראל הוי ולדה זה בספק בכור (ד) ואיכא למימר בכר בכרה בבית עובד כוכבים ואיכא למימר לא בכרה זה בבית העובד כוכבים וזה בכור שלה וירעה בכור זה עד שיסתאב שהרי אינו ראוי לקרבן שמא אין זה בכור ולאחר שיש בו מום יאכלנו בעליו ולא יתננו לכהן שבכור בעל מום מומר לזריס ואין בו אלא משום גזילת מתנות כהונה אפי' הוא ודאי והו ספק הוה הכהן מוציא מחבירו ועליו הראיה שלא ילדה בבית העובד כוכבים וגבי ספק פטר חמור מפרש עליו טלה להתירו בהנאה דכתיב תפדה בשה [שמות יג] והטלה יעבוד (ה) בעצמו דאפילו ודאי פטר אין קדושה חלה על טלה הניתן אלא משום גזילת כהן יש וכיון שהוא ספק אפילו גזל ליכא דראיה על הכהן: ו) **כלו בניה.** לשון בית הכלא (מלכים ח כב). ליישנא אחריתא לשון מניעה כמו לא יכלה ממך (בראשית כג) מנעום מלילך אחריהם: **וישרנה.** אז ישיר כי גאה גאה לשלוח יד בפלשתים ובדגון אלהיהם: **יתמא.** שלא הוזכר שם אומרו: **ירגזו.** על שהכס במכת טחורים: **השיטה.** ארון עצי שטים: **התנופפי.** התרוממי: **המחושקת.** קשורה כמו המשוקיהם כסף (שמות כז): **בריקמי זהב.** מלופה זהב טהור מבית וממוך: **המהוללה בדביר ארמון.** שם"ת של משה נתוכו וארון מהולל ומפואר במה שבתוכו: **בעדי עדיים.** ואין לך עדי גדול מזה: **דביר.** הוא ספר בלשון פרסי: **וישראל מאי אמרו.** בנסוע הארון בעת המסעות שבמדבר שהיה משה אומר קומה ה' (במדבר י) ומה ישראל עונין אחריו: **דשתנא.** עוטריקון ד' דרך ש' נשים: וידום

ולא כתיב ביה נמי מזמור לדוד. ר' אלעזר אמר ה' מלך ירגזו עמים. ר' שמואל בר נחמני אמר ה' מלך גאות לבש. ר' יצחק נפחא אמר רומי שיטה פי' הארון שהוא עצי שטים התנופפי ברוב הדרך המחושקת בריקמי זהב המהוללה בדביר וארמון. כי הארון היה נתון בדביר שבארמון. רב אשי מתני להא דר' יצחק נפחא אהא. ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' וגו'. וישראל מאי אמרו. אמר ר' יצחק נפחא רומי רומי שיטה כו': אמר רבא כמאן קרו פרסאי לבית הספר דביר מהכא ושם דביר לפנים קרית ספר: וקרו נמי לנדה דושתנא. כדכתיב דרך נשים לי.

ה) מתיבת ירושלמי עד גרופים של זית נראה המקומות להגיה אלא וישרנה הפרות.

תורה אור

1. וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעֲמָלֵקִי הֲבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זְבֹחַ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וְאֶת הַיּוֹתֶר הֶחֱרַמְנוּ:

שמואל א טו טו

2. וַיֹּאמֶר אֲרַוְנָה אֶל דָּוִד יִקַּח וְיַעַל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב בְּעֵינָיו רְאֵה הַבָּקָר לָעֹלָה וְהַמֹּרָגִים וּכְלֵי הַבָּקָר לָעֵצִים:

שמואל ב כד כב

3. הִנֵּה שַׁמְתִּיךָ לְמוֹרַג חָרוּץ חָדָשׁ בַּעַל פִּפִיּוֹת תָּדוּשׁ הָרִים וְתַדֵּק וּגְבָעוֹת כַּמֹּץ תָּשִׂים:

ישעיהו מא טו

4. וְהָעֲגָלָה בָּאָה אֶל שְׂדֵה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית הַשִּׁמְשִׁי וַתַּעֲמֹד שָׁם וְשָׁם אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְבַקְּעוּ אֶת עֲצֵי הָעֲגָלָה וְאֶת הַפָּרוֹת הֶעֱלוּ עֹלָה לַיְיָ:

שמואל א ו יד

5. וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טְלֵה חָלָב אֶחָד וַיַּעֲלֵהוּ עוֹלָה כָּלִיל לַיְיָ וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל יְיָ בְּעַד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ יְיָ:

שמואל א ז ט

6. וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים כֵּן וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי פָרוֹת עֹלוֹת וַיַּאַסְרוּם בָּעֲגָלָה וְאֶת בְּנֵיהֶם כָּלוּא בַּבָּיִת:

שמואל א ו י

7. וַיִּשְׁרְנָה הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ עַל דֶּרֶךְ בֵּית שֶׁמֶשׁ בַּמְּסִלָּה אַחַת הָלְכוּ הוֹלֵךְ וָגֹעוּ וְלֹא סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאוֹל וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים הֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם עַד גְּבוּל בֵּית שֶׁמֶשׁ:

שמואל א ו יב

8. אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיְיָ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיְיָ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם:

שמות טו א

9. וְאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַיְיָ קְרָאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ:

ישעיהו יב ד

10. מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיְיָ שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לּוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ:

תהלים צח א

11. יְיָ מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יֹשֵׁב כְּרוּבִים תָּנוּט הָאָרֶץ:

תהלים צט א

12. יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט:

תהלים צג א

13. וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְיָ וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ:

במדבר י לה

14. וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה אֶל יְשֻׁרוּן דְּבִיר וְשֵׁם דָּבִיר לְפָנִים קִרְיַת סֵפֶר:

שופטים א יא

15. וַתֹּאמֶר אֵל אָבִיהָ אֵל יַחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי כִּי לוֹא אוּכַל לָקוּם מִפָּנֶיךָ כִּי דֶרֶךְ נָשִׁים לִי וַיְחַפֵּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת הַתְּרָפִים:

בראשית לא לה

רבינו חננאל

והא כתיב ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה וגו'. אמר רב יוסף ארונה גר תושב היה. מאי מוריגים. אמר עולא מטה של טורביל. פי' היא עיזא דיקורקסא דדישא דושתא כדכתיב הנה שמתיך למורג חרוץ חדש וגו'. ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' וגו'. התם הוראת שעה היתה. ואסיקנא נקבה כשרה לעולה בבמת יחיד שנא' ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה וגו'. והא ויעלהו זכר משמע. ויעלה כתיב חסר וא"ו. ר' יוחנן אמר גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים אם רובעה נעקרת. ועובד כוכבים חס על בהמתו שלא תיעקר ואינו רובעה. אבל בת ג' שנים אינה נעקרת. וחייש לרביעה. איתיביה כל הני תיובתא דשני ליה התם בפחותה מבת ג' שנים ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' בפחותה מבנות ג' שנים. ומי מצית אמרת הכי והכתיב ואת בניהם כלו בבית: **ירושלמי** ו) והכתיב ויאמר שאול מעמלקי הביאום

מסורת הש"ס

ו) זכחים קטז: ע"ש מנחות כב. ע"ש, ג) [ויעלה כמיב ויעלהו קרי.], ג) [ע"י תוס' לעיל כב. ד"ה רביעא], ד) רש"ל מ"ז, ה) [ל"ל והתנן], ו) [בכורות יט:], ז) [ל"ל אמר רב אשי וכ"ל בע"י ובילקוט פ' ויצא איתא אמר רב פפרא כמאן וכו'], ח) בס"ל: פסיקתא, ט) [ל"ל לפני ד"ה פרה ומחמור], י) הבסים על ידו על שמתן כל"ל, כ) [וע"ע תוס' בכורות יט: ד"ה פרה ותוס' מולין מז. ד"ה כל הני],

גליון הש"ס

גמ' ה"נ מסתברא. עי' טורי אבן ר"ה דף י ע"ל ד"ה עגל: שם נבול יש לה. עי' לקמן דף מו ע"ב תוס' ד"ה כשנרבעו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכ' זוטרא. כ"כ ס"א וכן אמר רב זוטרא כו' שעקמו פניהם כו': (ב) שם משה וכנ' ישראל. נ"ב ס"א נאמר כאן הלך וגעו ונאמר להלן כי גאה גאה: (ג) שם לה"ה דר' יצחק נפחא אהא וכו' ר' יצחק נפחא רומי: (ד) רש"י ד"ה מכאן וכו' דאיכא למימר וכו' לא בכהה בבית כל"ל ותיב' זה נמחק: (ה) בא"ד והטלה יעבד לעצמו:

מוסף רש"י

מטה של טורביל. כך נקרא במסכת פרה (פי"ב מ"ט. זבחים קטז). **עיזא דקורקסא.** נקר גדול מלא ידאלי (מנחות כב.) כמין עז של עץ יש בו ידאלי מרים ונם עשוי חריצים מרגלים קרני"ש ומוליכו ומביאו על הקשים של דשה לאחר שנדושה ומתפחכין ונעשין תבן (זבחים קסז). **מאי קרא.** להוא עשוי חריצין ומוכן לזוח ולדין (שם). **למורג חרוץ כו'.** מוריגים לזורק דישה, דכמיב מורג ומכיב מדוש (מנחות כב.). **חדרון.** יפה ומצוייר (שם).

רבינו חננאל (המשך)

וגו'. אין למידין משאול דמר דיש לקיש שאול גרופית של שקמה היה. כלומר לא היה גרופית של זית. ואי פחותה מבת שלש שנים מי ילדה. והתנן פרה וחמור בת ג' ודאי לכהן כלומר ודאי עדיין לא בכרה. אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא הוראת שעה היתה: וישרנה הפרות בדרך. מאי וישרנה אמר רב שעקמו פניהם כלפי הארון ואמרו שירה. ואל תתמה שהרי אתון של בלעם דברה עמו. ר' יוחנן אמר משום ר' מאיר אמרו שירת משה אז ישיר משה וגו'. ור' יוחנן דידיה אמר ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמי עלילותיו. ריש לקיש אמר מזמורא יתמא ומאי ניהו מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה. ואמאי קרו ליה מזמורא יתמא משום דלא כתיב ביה מזמור לתודה ולא מזמור שיר

מסורת הש"ס

א) נכ"ל: ס' עפרים ומרבע, וכן לאלן], ב) תענית כ, ג) ס"ל מ"ל אלעזר, ד) [נתמלכן], ס) קדושין פ:, ו) [נ"ל שמים], ז) [סוגר. רש"ש],

הגהות הב"ח

(א) גמ' כיום תמים כלל דמעיקרא לאו כיום תמים ר' שמואל בר נחמני: (ב) שם דכתיב ביה ועשית הישר וכו' דכתיב ביה תמים: (ג) רש"י ד"ה ספר וכו' ניקבעה הכא ושכשתא: (ד) תוס' ד"ה למשה וכו' מלמד שהזדרח לו גלגל חמה:

לעזי רש"י

הטיריל. עורף.
פולס"א. הבשר שעל עצם הירך.

מוסף רש"י

אחיא אחל אחל. כתיב במלחמת יהושע אחל גדלך ובמלחמת משה כתיב אחל את פחדך, מה יהושע נקדמה לו חמה במלחמתו דכתיב בהיל, אף משה כן, שכן דרך הכתובין למד סתום מן המפורש כרמז, בדבור דומה למחיכו, ובזירה שוה אחת מן י"ג מדות שניתנו לו למשה מסיני, ובמחילת סיפרא מפורש (תענית כ:). **עם שתי נשים.** מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות ולא תיכל זו מחבירתה, שאף היא מעשה כמותה (קדושין פ:).

רבינו חננאל

וידום השמש וירח עמד וגו' מאי על ספר הישר זה ספר בראשית שהוא ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים כדכתיב תמות נפשי מות ישרים. והיכא רמיזא עמידת השמש וזרעו יהיה מלא הגוים אימתי יהיה כח זרע אפרים ידוע אצל מלא הגוים בשעה שהעמיד חמה ליהושע. כמה עמד. ר' יהושע בן לוי אמר כיום תמים. כ"ד שעה. כיצד אזל שית וקם שית כללו של דבר כיום תמים כו'. פי' כתיב ויעמד השמש בחצי השמים. וכתיב ולא אץ לבוא כיום תמים. כלל עמידתו כיום תמים שהוא כ"ד שעות. כיצד עלה שש כמנהגו עד שהגיע לחצי השמים ועמד שם שש שעות וירד ו' שעות כמנהגו עד שהגיע למערב ולא אץ לבוא כיום תמים ועמד שם ו' שעות אחרות. הרי כ"ד שעות כיום תמים. ר"א אומר כ"ד שעות זולתי י"ב שעות שבכל יום הכל ל"ו שעות. כיצד עלה מן המזרח שש שעות עד שהגיע בחצי השמים ועמד שם י"ב שעות וירד למערב שש לא אץ לבוא אלא עמד שם י"ב שעות. נמצאת עמידתו בשני מקומות כ"ד שעות כיום תמים.

ר' שמואל בר נחמני אמר עלה כמנהגו ו' ויעמד השמש בחצי השמים י"ב וירד ו' ועמד במערב כ"ד שעות שנאמר ולא אץ לבוא אלא עמד כיום תמים כ"ד שעות נמצאת עמידתו בשני מקומות ל"ו שעות. וי"ב כמנהגו הכל מ"ח שעות. איכא דמתני לה אתוספתא גם היא כדרך הזאת. תנא כשם שעמדה לו חמה ליהושע כך עמדה לו למשה ולנקדימון בן גוריון כו'. איני והכתיב ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמע ה' בקול איש וגו'. ופרק' איבעי תימא עמידה הואי מיהו שעות נפישן כולי האי לא הוה. ואיבעי תימא אבני ברד הוא דלא הוו כדכתיב וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים וגו': ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה היא כתובה על ספר הישר. מאי על ספר הישר. א"ר יוחנן זה ספר בראשית כו'. ויהי כבודו. ר' אלעזר אמר זו ספר משנה תורה כו'. וירם הטבח את השוק והעליה וישם לפני שאול. מאי רמיזא יד בערף אויביך. איזו היא מלחמה שהיא צריכה יד כנגד הערוף הוי אומר זה קשת ר' אלעזר אמר זו ספר משנה תורה כו'. וירם הטבח את השוק והעליה וישם לפני שאול. מאי והעליה ר' יוחנן אמר שוק ואליה. ר' אלעזר אמר שוק וחזה. ר' שמואל בר נחמני אמר שוק ושופי ומאי והעליה דשופי עילוי שוק קאי: **לא** תתיחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פכ"ב מהל' אישות כ"ה ה"ל ח סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כב סעיף ה:

תורה אור השלם

1. וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּרֵחַ עָמָד עַד יִקֹּם גּוֹי אֹיְבָיו הֲלֹא הִיא כְתוּבָה עַל סֵפֶר הַיָּשָׁר וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם וְלֹא אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים: יהושע י יג
2. מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפַּר אֶת רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וּתְהִי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ: במדבר כג י
3. וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמַר יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי גַּם הוּא יִהְיֶה לָּעָם וְגַם הוּא יִגְדָּל וְאוּלָם אָחִיו הַקָּטֹן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ וְזַרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא הַגּוֹיִם: בראשית מח יט
4. הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ וְיִרְאָתְךָ עַל פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֲךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ מִפָּנֶיךָ: דברים ב כה
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל גַּדְּלְךָ בְּעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל וְיֵדְעוּ כִּי כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ: יהושע ג ז
6. אָז יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לַיְיָ בְּיוֹם תֵּת יְיָ אֶת הָאֱמֹרִי לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמַר לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם וְיָרֵחַ בְּעֵמֶק אַיָּלוֹן: יהושע י יב
7. וְלֹא הָיָה כַיּוֹם הַהוּא לְפָנָיו וְאַחֲרָיו לִשְׁמֹעַ יְהוָה בְּקוֹל אִישׁ כִּי יְהוָה נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל: יהושע י יד
8. וַיְהִי בְּנָסָם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרַד בֵּית חֹרוֹן וַיְיָ הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַד עֲזֵקָה וַיָּמֻתוּ רַבִּים אֲשֶׁר מָתוּ בְּאַבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחָרֶב: יהושע י יא
9. וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי יְהוּדָה קֶשֶׁת הִנֵּה כְתוּבָה עַל סֵפֶר הַיָּשָׁר: שמואל ב א יח
10. יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ יָדְךָ בְּעֹרֶף אֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אָבִיךָ: בראשית מט ח
11. וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְיָ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ: דברים ו יח
12. וְאֵת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע יְיָ קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֵזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה: דברים לג ז
13. בִּימֵים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה: שופטים יז ו
14. רַק לְמַעַן דַּעַת דֹּרוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלַמֵּדָם מִלְّחָמָה רַק אֲשֶׁר לְפָנִים לֹא יְדָעוּם: שופטים ג ב
15. וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׁאֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּיְיָ לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ אֶל הַכְּנַעֲנִי בַּתְּחִלָּה לְהִלָּחֶם בּוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה יְהוּדָה יַעֲלֶה הִנֵּה נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ בְּיָדוֹ: שופטים א א-ב
16. וַיְרָם הַטַּבָּח אֶת הַשּׁוֹק וְהָעֲלִיָּה וַיָּשֶׂם לִפְנֵי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה הַנִּשְׁאָר שִׂים לְפָנֶיךָ אֱכֹל כִּי לְמוֹעֵד שֻׁמּוֹר לְךָ לֵאמֹר הָעַם קָרָאתִי וַיֹּאכַל שָׁאוּל עִם שְׁמוּאֵל בַּיּוֹם הַהוּא: שמואל א ט כד

וידום השמש ביהושע כתיב כשנלחם עם חמשת המלכים הצריס על הגבעונים. והכא נקט לה משום דפליגי לעיל [כד:] ר"א ורבי שמואל בר נחמני במדרש פסוקא דוישרנה ופליגי נמי במדרש דויעמד השמש: **וידום.** שתק מלומר שירה שבכל עת לכתו אינו שותק ובעמידתו שותק ויהושע אומר שירה כשכילה דכתיב [יהושע י] אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' וגו': **עד יקום גוי.** ינקום ישראל מאויביו: **הלא היא כתובה על ספר הישר.** שעתיד ליעשות לי נס: **ספר אברהם כו'.** היינו ספר בראשית שמעשה אבות כתובים בו: **מוה ישרים.** בלעם מבקש על עצמו שיעמוד מיתה של גויעה כמותן: **והיכא רמיזא.** בברכתיה שעתיד יהושע לבא לנס זה. יהושע משבע אפרים בא דכתיב (במדבר יג) למטה אפרים הושע בן נון [וכתיב באפרים וזרעו יהיה] מלא הגוים כל המלכות נתמלאו מירמתו ומאימתו זרעו של אפרים יהיה מלא הגוים אדם עולה כאן מלחמה ואין בני אספמייא יודעין בה אבל בשעה שעמדה לו חמה ליהושע נראה לכל העולם וירחו מפניו: **ספר משנה תורה וספר שופטים** ל"ג הכא ואגב ריחטא דגירסא דלקמן ניקבעה (ג) היא ושבשתא היא דהא לא רמיזא ביה: **ויעמד השמש.** יש במשמעה שתי עכבות אחת בחצי השמים והיינו בחצי היום ואחת סמוך לשקיעתו: **דכתיב ולא אץ לבוא.** אלא שהה כיום תמים דהיינו עשרים וארבע שעות דיום אינו תמים ושלם אלא עם לילו: **עשרים וארבעה.** היה אותו יום מעלות השחר עד ילאת הכוכבים ויום תמים אכולה מילתא קאי אהנוך ואעמידה: **אזיל שית.** עד חצי השמים: **וקם שית.** דכתיב ויעמד השמש: **ואזיל שית.** עד ערב וקם שית כדכתיב ולא אץ לבוא: **כולה מילתא.** הילוכו ועמידתו כיום תמים עשרים וארבע של יום ולילה דשאר ימים: **ל' ושית.** דיום תמים דקרא אעמידה לאוד קאי: **ארבעים ושמונה.** דיום תמים דקרא אשהיה דשקיעה קאי וקמייתא דלא כתיב ביה כיום תמים סתם עמידה שניים עשר שעות בעמידה שדרכו לעמוד ולשתוק בגילה: **איכא דאמרי.** הנך שיעורי דהנך רבנן בתוספתא שמיתוסף על היום קאמרי להו: **רבי יהושע בן לוי אמר עשרים וארבע.** הואי התוספתא ויום תמים בעמידה קאי: **ור"א אמר ל"ו.** הוי תוספתא ויום תמים דקרא אעמידה דלא אץ לבוא קאי וקמייתא סתמא י"ב שעות כתורת לילה: **ור' שמואל בר נחמני.** סבר דכיום תמים אעמידה דולא אץ לבוא קאי ומיהו מקיש עמידתו דהאי השמש לביאתו דלא אץ לבוא: **נקדימון בן גוריון גמרא.** שהלוהו הגמון [1] אחד עשר מעינות כו' במסכת תענית כפ' סדר תעניות אלו (דף יט:): **למשה.** במלחמת סיחון: **לא היה כיום ההוא.** במעשה דיהושע כתיב: **אחני ברד.** דלא היו במשה: **ויאמר ללמד בני יהודה קשת.** בקינה שקונן דוד על שאול כתיב: **הלא היא כתובה.** דבני יהודה היו מושכי קשת: **יד כנגד עורף.** המושך בקשת נותן ידיו כנגד עיניו דהיינו מול העורף הטריל"ל בלע"ז: **דכתיב.** במשנה תורה ועשית הישר והטוב: **איזהו היא מלחמה שצריכה ליתן כו': ומנלן.** דקרא דיהודה כתיב: **דכתיב.** בריש דסיפרא מי יעלה בתחלה אל הכנעני להלחם בו ויאמר הש"ת יהודה יעלה אלמא סתם מלחמה דסיפרא דיהודה קיימי: **וירם הטבח אם השוק ואת העליה.** משום פלוגתא דהני אמוראי גופייהו נקט לה: **והעליה.** מה שעליה: **דמסמכא שוק לאליה.** השוק סמוך [2] לאליה שהאליה מלמעלה וסמכה על השוק ושוק הוא עצם של זנות הגיד הממועט בין קולית לארכובה ומיביהים המתחתונים סומכין את העליונים: **דמחיים.** מניח חזה על השוק גבי חזה ושוק של שלמים בשעת תנופה והיינו קעודתא אע"פ דזבח הוא כדכתיב (שמואל א ט) כי הוא יערך (את) חזבח לא הוה חזה ושוק דידהו לכהן דבמה קטנה הוה וקיימא לן בפרק בתרא דזבחים (דף קיט:) חזה ושוק בבמה גדולה ואין חזה ושוק בבמה קטנה: **שופי.** כף הירך הסובב עצם הקולית וקורין פולפ"א: **לא יתייחד אדם אחד עם שתי נשים.** שהנשים דעתן קלות ושתיהן תתלינה לעבירה: אלא

למשה ליהושע ולנקדימון. הא דלא קאמיר נמי יעקב כי שם לא היו רק תשלומין כדאמרי' (חולין דף לא:) שמא שקעה בעבודו דלא בעבודו ומהאי טעמא נמי לא תאיב חזקיה שלא היו רק תשלומין ליום שנתקצר בימי אחז והר"ר אלחנן אומר דההוא מעשה דחזקיה לא היה אלא אות בעלמא שהרי לא עמד השמש כלל במקום אחד אלא שהלך לאחוריו דבברכתיה רבה איכא נמי למ"ד ויסב ה' לקרן אות מלמד (ד) שהעמיד לו גלגל חמה: לא

[1] וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו הלא היא כתובה על ספר הישר מאי ספר הישר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים שנא' [2] תמות נפשי מות ישרים והיכא רמיזא [3] וזרעו יהיה מלא הגוים [אימתי יהיה מלא הגוים] בשעה שעמדה לו חמה ליהושע [1] ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים וכמה א"ר יהושע בן לוי עשרים וארבעה [שעי] אזיל שית וקם שית אזיל שית וקם שית כולה מלתא כיום תמים ר' אלעזר אמר שלשים ושית אזיל שית וקם תריסר אזיל שית וקם תריסר עמידתו כיום תמים רבי שמואל בר נחמני אמר ארבעים ושמונה אזיל שית וקם תריסר אזיל שית וקם עשרים וארבעה[6] [שנאמר] ולא אץ לבוא כיום תמים מכלל דמעיקרא לאו כיום תמים [הוה] א"ד בתוספתא פליגי ר' יהושע בן לוי אמר עשרים וארבעה אזיל שית וקם תריסר אזיל שית וקם תריסר עמידתו כיום תמים ר"א אמר שלשים ושש אזיל שית וקם תריסר אזיל שית וקם עשרים וארבעה ולא אץ לבוא כיום תמים [6] ר' שמואל בר נחמני אמר ארבעים ושמונה אזיל שית וקם עשרים וארבעה אזיל שית וקם כ"ד מקיש עמידתו לביאתו מה ביאתו כיום תמים אף עמידתו כיום תמים [3] תנא כשם שעמדה לו חמה ליהושע כך עמדה לו חמה למשה ולנקדימון בן גוריון יהושע קראי נקדימון בן גוריון גמרא למשה מנלן [3] אתיא אחל אחל כתיב הכא [4] אחל תת פחדך וכתיב התם ביהושע [5] אחל גדלך ורבי יוחנן אמר אתיא תת תת כתיב הכא אחל תת פחדך וכתיב ביהושע [6] ביום תת ה' את האמורי ר' שמואל בר נחמני אמר מגופיה דקרא שמעת ליה [4] אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך אימתי רגזו וחלו מפניך בשעה שעמדה לו חמה למשה מיתיבי [7] ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו איבעית אימא שעות הוא דלא הוו נפיש כולי האי ואיבעית אימא אבני ברד לא הוו דכתיב [8] ויהי בנוסם מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים עד עזקה וימותו כתיב [9] ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר מאי ספר הישר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים דכתיב בהו תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו והיכא רמיזא [10] יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף אויביך ואיזו היא מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זו קשת ר"א אומר זה ספר משנה תורה ואמאי קרו ליה ספר הישר דכתיב (ג) [11] ועשית הישר והטוב בעיני ה' והיכא רמיזא [12] ידיו רב לו ואיזו היא מלחמה שצריכה שתי ידים הוי אומר זו קשת ר' שמואל בר נחמני אמר זה ספר שופטים ואמאי קרו ליה ספר הישר דכתיב [13] בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה [14] למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה ואיזו היא מלחמה שצריכה לימוד הוי אומר זו קשת ומנלן דביהודה כתיב דכתיב [15] מי יעלה לנו (בתחלה) אל הכנעני [7] להלחם בו ויאמר ה' יהודה יעלה [16] וירם הטבח את השוק והעליה וישם לפני שאול מאי והעליה ר' יוחנן אומר שוק ואליה מאי והעליה דמסמכא שוק לאליה ורבי אלעזר אומר שוק וחזה מאי והעליה דמחית לה לחזה עיליה דשוק כי בעי אנופי ומנפי ליה ורבי שמואל בר נחמני אמר שוק ושופי מאי והעליה שופי עילויה דשוק קאי: לא תתייחד אשה עמהם: במאי עסקינן אילימא בחד דכוותה גבי ישראל מי שרי [8] והתנן [8] לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים

לא צריכא באשתו עמו. לכאורה מוקי לה כר"ש דאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף פ:) בזמן שאשתו עמו ישן עמהן בפונדקי שאשתו משמרתו וא"ת אמאי לא מוקי לה בשיש עמה תינוקת דבכי האי גוונא בישראל שרי ליחודי דאמר רבא התם בגמ' מתייחד אדם עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה וי"ל דלשון לא תתייחד משמע שאין שם שום ישראלית אלא היא: **איכא** ביניהו אשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים. פ"ה חשובה למלכות ואינה יפה לרבי ירמיה דמוקי לה בקרובה למלכות הא לאו הכי לא אמרי' אשה כלי זיינה עליה אלמא איכא אשה דקטלי לה ולא יהיב עובד כוכבים עלה דעתיה לביאה כגון מכוערת והכא שהיא חשובה למלכות ואינה יפה שרי ליחודי דליכא למיחש לשפיכות דמים כיון שהיא קרובה למלכות ולביאה נמי ליכא למיחש כיון שאינה יפה ולרב אידי אסורה ליחודי דכולהו כלי זיינן עליהן וחיישינן לערוה דהא רב אידי סתמא אמר למילתיה ולא קאמר הכא באשה יפה דכלי זיינה עליה ע"כ פ"ה. וקשיא חדא לישנא דחשובה לא משמע יפה ועוד דכי אינה יפה נמי מאי הוי הא אמרינן ברש פירקין (לעיל דף כב:) חביבה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ק"ו לנשותיהן של ישראל ושמא י"ל דמ"מ דבאשה לא טרחי לאנסה כיון דאינה יפה מיהו קשה לדר' ירמיה לא משתמיט תנא או אמורא בשום מקום לחלק בשביה בין יפה לאינה יפה להתירה לכהונה ועוד קשה דלפ"ה משמע דאשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים חדא מילתא וא"כ היה לו לומר חשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים מדקאמר ושאינה חשובה כו' אלמא תרי מילי נינהו לכך נראה לפרש דודאי תרי מילי נינהו דהא דקאמר אשה כלי זיינה עליה לאו משום דדעתייהו לביאה ומשום הכי לא קטלי לה אלא טעמא מפני שאינה בעלת מלחמות ומריבות כאיש מרחמים עליה וה"פ איכא ביניייהו אשה חשובה בין האנשים קרובה למלכות אם מותרת להתייחד עם האנשים עובדי כוכבים דלר' ירמיה אסורה להתייחד דקאמר טעמא באשה חשובה (ג) ואז לא נפיק לן מידי משום שפיכות דמים אי לאו משום טעמא דערוה לרב אידי שריא דאמר טעמא דליכא למיחש לשפיכות דמים דאשה כלי זיינה ומרחמי עלה אבל לערוה איכא למיחש כשהיא חשובה דמירתתי מינה אף לערוה לא חיישינן ושאינה חשובה בין הנשים נמי אם היא מותרת להתייחד בין הנשים עובדות כוכבים איכא ביניייהו דלרבי ירמיה כיון דאינה חשובה קטלי לה דלית ליה טעמא דמרחמי עלה ולרב אידי שריא דכלי זיינה עליה כלומר דמרחמי עלה ואי משום ערוה כדאמרי' ברש פירקין שהעובדי כוכבים מצויין אצל נשי חבריהן בת דעת היא וכשתראה שיבא העובד כוכבים תנא מיד ובירושל' גרס אשה אינה בכלל שפיכות דמים א"ר ירמיה תפתר בבריאה ורבי בון אמר אפילו בתשה יכולה אשה להטמין ולומר עובדת כוכבים אני ואין האיש יכול להטמין עצמו ולומר עובד כוכבים אני ונראה לפרש אף כאן כפירוש הירושלמי באשה חשובה בריאה ובעלת כח אצל לערוה איכא למיחש דחייש' דלמא מפתה לה ורב אידי אמר אשה כלי זיינה עליה מפני שיכולה להטמין עצמה ולא קטלי לה ושרי אי לאו משום ערוה ובעי מאי ביניייהו בין למר בין למר משום שפיכות דמים ליכא משום ערוה איכא ומסיק איכא ביניייהו אשה חשובה בין האנשים בריאה ובעלת כח דלר' ירמיה אסירי דליכא למיחש שמא תתפתה ורב אידי לא חיים לא אלא דלמא מתנסי לה ואי בריאה שריא דכיון שהיא בעלת כח אין לחוש לא לאונס ולא לשפיכות דמים א"נ ושאינה חשובה בין הנשים איכא ביניייהו דלרב אידי שריא להתייחד דיכולה להטמין עצמה הילכך לשפיכת דמים ליכא למיחש ולערוה נמי כיון שהיא בין הנשים ורבי ירמיה משום שפיכות דמים דדוקא בבריאה לא חש וא"ת בפרק האשה שהלכה (יבמות קיד:) דבעי החזיקה היא מלחמה בעולם (ד) מהו ואמרה מת בעלה אי מהימנא אי לאו ובעי למיפשט דנאמנת מההיא דנפלו עליו עובדי כוכבים נפלו עליו ליסטין נאמנת דהחזיקה מלחמה הוא ודחי התם כדרב אידי דאמר אשה כלי זיינה עליה ולא אמר בדדמי אלא ודאי המתינה עד שתראהו מת והשתא לר' ירמיה דלית ליה כלי זיינה תפשטו דנאמנת י"ל דהכי דלית ליה האי טעמא לענין התירה להתייחד מ"מ סומכת על זה שיכולה להטמין עצמה להמתין שם שתראה שימות ולא תעיד בדדמי:

גירדנא

אלא בתלתא. להכי נקט תלתא דבישראל בתלתא שרו בין בעיר בין בדרך אבל תרי בעיר אין בדרך לא שמא יצטרך אחד מהן לנקביו ונמצא אחד מהן יתייחד עם הערוה בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף פא.): **בפרוצין מי שרי.** ועובדי כוכבים למה ליה לתנא לאשמועינן הא אפי' ישראל דכוותייהו אסירי: **והוליאוה עשרה.** פרילים לאשת איש זונה: **במטה.** חוץ לעיר לעבירה כעין קוברי מת שלא יבינו: **באשתו.** של עובד כוכבים עמו: **עובד כוכבים אין אשתו משמרתו.** דלא קפדה דאיהו בקרי ואיתתיה בבוליני (ה): **אבל ישראל אשתו משמרתו.** שרי כדתנן בעשרה יוחסין בזמן שאשתו עמו ישן עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו (קדושין פ:): **ומיפוק ליה.** בלאו עבירה נמי לא תתייחד משום שפיכות דמים: **באשה חשובה.** בין האנשים ובין הנשים אשה יפה וקרובה למלכות דמיסתפו מינה ולא קטלי לה אבל משום ערוה איכא דיפה היא ואצטרך לאשמועי דלא תתייחד חיישינן שמא תתפתה אבל אשה שאינה חשובה בין האנשים וחשובה בין הנשים משום דליתה נמי איכא דבא עליה ואתר כך הורגה דלא ס"ל אשה כלי זיינה עליה וחשובה בין האנשים ולא בין הנשים מותרת להתייחד (ו) ומשום ערוה ליכא דליתה יפה: **אשה כלי זיינה עליה.** אע"ג דאינה חשובה לא בין האנשים ולא בין הנשים אין הורג אותה אלא בא עליה וכיון שבא עליה אינו הורגה ואפילו אינה קרובה למלכות נמי אי לא אשמועינן דחייישינן לערוה לא הוה מסתברא דמיתסרא משום שפיכות דמים: **מאי בינייהו.** בין לר' ירמי' דמוקי לה באשה חשובה הא לאו חשובה חיישי' לשפיכו' דמים בין לרב אידי דאמר כלי זיינה עליה וליכא משום שפיכות דמים מ"מ משום ערוה איכא בה ולא מתייחדת: **איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים.** קרובה למלכות ואינה חשובה בין הנשים אינה יפה לרבי ירמיה דמוקי לה באשה חשובה דמשמע חשובה בין האנשים ובין הנשים דקרובה למלכות היא ולא קטלי לה אבל משום ערוה איכא למיחש דיפה היא הכא חשובה בין האנשים ולא בין הנשים שריא ליחודי דמשום שפיכות דמים ליכא דהא קרובה למלכות ומשום ערוה נמי ליכא דהא מכוערת היא לרב אידי אסירא ליחודי דכולהו חיישינן לערוה דהא סתמא קאמר אשה כלי זיינה עליה ולא קאמר הכא באשה יפה עסקינן דכלי זיינה עליה: **אע"פ שהשלום עמה.** דודאי לא יהרגוה דהא כלי זיינה עליה לא תתייחד עמהן כו' והיינו כרב אידי בר אבין. השלום עמה משמע היא נושאת את שלומה ואינה צריכה שלום מלכות: **עופלו לימינו.** מחברו לעובד כוכבים לימינו של ישראל שאם ירצה העובד כוכבים להורגו ישלח ישראל יד ימינו ויאחז בו: **בסייף.** דאם היה העובד כוכבים חגור סייף עופלו ישראל לימינו כדי שיהא יד שמאלו (ז) של עובד כוכבים שהסייף חגור בו לצד ימינו של ישראל ומזומנת לימין ישראל לאחוז בה: **במקל.** אם ביד עובד כוכבים מקל: **עופלו.** ישראל לשמאלו (ח) שתהא יד ימין העובד כוכבים שהמקל בה סמוכה לישראל ואם יריס יד ימינו תאחז שמאלו של ישראל במקל הסמוך לה דאי עופלו לימינו יהא המקל רחוק מידו של ישראל: **במעלה.** בהר או בסלע: **לא יהא ישראל למטה.** אלא למעלה בעלייה ילך ישראל לפני העובד כוכבים דהיינו למעלה אלא שעופלו לימינו דלא הוי אחריו ממש ובירידה יוליך העובד כוכבים לפניו: **ואל ישוח לפניו.** אפי' במישור אל ישחה ישראל לפני העובד כוכבים ליעול כלום: **שמא ירוץ אם גולגלתו.** ירולץ: **ירמיב לו אם הדרך.** אם היה צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך אולי יתמיד העובד כוכבים מלהכותו עד פרסה שניה וזה יפרוש ממנו קודם לכן: **נפש סכותה.** ולא הלך עד שעיר: **לעכו.** רחוק מכזיב:

לבי

אלא בתלתא דכוותה גבי ישראל בפרוצים מי שרי (ו) והתנן אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים (ז) ואמר רב יהודה אמר שמואל (ח) לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו עשרה נמי לא מעשה היה והוציאוה עשרה במטה לא צריכא (ט) באשתו עמו לעובד כוכבים אין אשתו משמרתו אבל ישראל אשתו משמרתו ותיפוק ליה משום שפיכות דמים א"ר ירמיה באשה חשובה עסקינן דמירתתי מינה (י) רב אידי אמר אשה כלי זיינה עליה מאי בינייהו איכא בינייהו אשה חשובה בין אנשים ושאינה חשובה בין הנשים תניא כוותיה דרב אידי בר אבין האשה אע"פ שהשלום עמה לא תתייחד עמהן מפני שחשודין על העריות: לא יתייחד אדם עמהן: ת"ר (יא) ישראל שנזדמן לו עובד כוכבים בדרך טופלו לימינו ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר (יב) בסייף טופלו לימינו במקל טופלו לשמאלו (יג) היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהא ישראל למטה ועובד כוכבים למעלה אלא ישראל למעלה ועובד כוכבים למטה ואל ישוח לפניו שמא ירוץ את גולגלתו (יד) שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע [דכתיב] (טו) עד אשר אבא אל אדוני שעירה וכתיב (טז) ויעקב נסע סכותה מעשה בתלמידי ר"ע שהיו הולכים לכזיב פגעו בהן ליסטים אמרו להן לאן אתם הולכים אמרו להן לעכו כיון שהגיעו לכזיב פירשו אמרו להן [תלמידי] מי אתם אמרו להן תלמידי ר"ע אמרו להן אשרי ר"ע ותלמידיו שלא פגע בהן אדם רע מעולם רב מגשה הוה אזיל

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פכ"ג מהל' איסורי ביאה הל' ח עי' מ"מ סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כב סעי' ה נסג"ה:

טז ג מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סעי' ג טוש"ע י"ד סי' קנג סעיף ד:

טז ד ה ו מיי' פי"ג מה' רוצח הל' ז ח סמג עשין עט טוש"ע י"ד סי' קנג סעיף ג:

רבינו חננאל

אוקימנא אפילו אשתו עמו ולא אמרינן אשתו של עובד כוכבים משמרתו. ואע"פ שהיא חשובה ולא חיישי' לשפיכות דמים כיון שחשודין הן על העריות לא תתיחד עמו. והני מילי עובד כוכבים אבל ישראל אשתו משמרתו ובישראל אם (הוא) הם כשרים מתיחדת עם שני אנשים ואם הם פרוצים אפילו עשרה לא תתיחד עמהן. מעשה היה יהוציאוה עשרה פרוצין במטה. תניא האשה אע"פ שהשלום עמה לא תתיחד עם כותים מפני שחשודין על העריות: לא יתיחד אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכות דמים: ת"ר ישראל שנטפל לו כותי בדרך טופלו לימינו ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר בסייף טופלו לימינו במקל טופלו לשמאלו היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יניח הכותי למעלה והישראל למטה אלא ישראל למעלה והכותי למטה. ואל ישוח לפניו שמא ירצץ גלגלתו. שאלו להיכן אתה הולך ירחיב לו הדרך כמה שעשה יעקב לעשו עד אשר אבא אל אדוני שעירה. והלך הוא למקום אחר. מעשה בתלמידי ר"ע כו'. רב מנשיא הוה אזיל

מסורת הש"ס

(א) קדושין פ:, ב) [שם סוטה ז.], ג) [יבמות קטו.], ד) מולין לא. מוספתא פ"ג ה"ח, ה) [מגילה יב.], ו) [שיטת אמלו רש"ם],

תורה אור השלם

1. יַעֲבֹר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנַי וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שֵׂעִירָה:

בראשית לג יד

2. וַיִּעְקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת:

בראשית לג יז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בשאה וכו' מותרת להתיחד דמשום: (ב) ד"ה טופלו ישראל לשמאלו כדי שתהא: (ג) הגה' ד"ה מיכא וכו' בשאה חשובה עסקינן ואז לא: (ד) בא"ד המיקה היא מלחמה בעולם ואמרה מת בעלי מהו מי מהימנא וכו' עליו ליסטין הוא מת ואני נצלתי נאמנת דהחזיקה היא מלחמה ודחי התם וכו' לר' ירמי' דלית ליה אשה כלי זיינה עליה תפשטו דנאמנת וכו' לענין להתירה:

מוסף רש"י

עם שני אנשים. שהאחד בוש מחבירו (קדושין פ:). לא שנו. הא דתנן אבל אשה מתייחדת עם שני אנשים (טוסה ז ז). והוציאוה עשרה. אנשים, במטה. בחזקת שהיא מתה וקלקלו עמה ואשת איש היתה (קדושין פ: וכעי' ז' טוסה שם). טופלו לימינו. מחברו לימין (חולין צא.). עד אשר אבא אל אדוני שעירה. הרמיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סוכות, אמר אם אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו, והוא לא הלך (בראשית לג יד).

לבי תורתא פגעו ביה גנבי אמרו ליה לאן קאזלת אמר להן לפומבדיתא כי מטא לבי תורתא פריש אמרו ליה תלמידא דיהודה רמאה את אמר להו ידעיתו ליה יהא רעוא דליהוו הנהו אינשי בשמתיה אזלו עבדו גניבתא עשרין ותרתין שנין ולא אצלחו כיון דחזו אתו כולהו תבעו (ו) שמתייהו והוה בהו חד גירדנא דלא אתא לשרויה שמתיה אכלי' אריא היינו דאמרי אינשי גירדנא דלא טייזן שתא בציר משני תא חזי מה בין גנבי בבל ולסטין דארץ ישראל: **מתני'** אבת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים מפני שמילדת בן לעבודת כוכבים בבת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים אבל עובדת כוכבי' מניקה בנה של ישראל ברשותה: **גמ'** ת"ר (ו)בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים מפני שמילדת בן לעבודת כוכבים ועובדת כוכבים לא תיילד את בת ישראל מפני שחשודין על שפיכות דמים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים העובדת כוכבים מילדת את בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה ור"מ אומר אפי' אחרות עומדות על גבה נמי לא דזימנין דמנחא ליה ידא אפותא וקטלא ליה ולא מתחזי כי ההיא איתתא דאמרה לחברתה מולדא יהודייתא בת מולדא יהודייתא אמרה לה (ז)נפישין בישתא דההיא איתתא דקא משפילנא מיניייהו דמא כי אופיא דנהרא ורבנן א"ל לא היא במילתא בעלמא הוא דאוקימתה: בת ישראל לא תניק: ת"ר בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים ועובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל מפני שחשודה על שפיכות דמים דברי ר"מ וחכ"א (ח)עובדת כוכבים מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבינה ורבי מאיר אומר אפילו אחרות עומדות על גבה נמי לא דזימנין דשייפא ליה סמא לדד מאבראי וקטלא ליה וצריכא דאי אשמעינן מילדת בההיא קאמרי רבנן דשרי דלא אפשר משום דאחרות רואות אותה אבל מניקה דאפשר דשייפא ליה סם לדד מאבראי וקטלא ליה אימא מודי ליה לרבי מאיר ואי אשמעינן מניקה בההיא קאמר רבי מאיר דאסור משום דשייפא ליה סם לדד מאבראי וקטלא ליה אבל מילדת דלא אפשר היכא דאחרות עומדות על גבה אימא מודי להו לרבנן צריכא ורמינהו יהודית מילדת עובדת כוכבים בשכר אבל לא בחנם אמר רב יוסף (ט)בשכר שרי משום איבה סבר רב יוסף למימר אולודי עובדת כוכבים בשבתא בשכר שרי משום איבה א"ל אביי (י)יכלה למימר לה דידן דמינטרי שבתא מחללינן עלייהו דידכו דלא מינטרי שבתא לא מחללינן סבר רב יוסף למימר אנוקי בשכר שרי משום איבה אמר ליה אביי (כ)יכלה למימר אי פנויה היא בעינא לאינסובי אי אשת איש היא לא קא מזדהמנא באפי גברא סבר רב יוסף למימר הא דתניא העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אסוקי בשכר שרי משום איבה אמר ליה אביי (כא)יכול לומר לו קאי ברי אאיגרא אי נמי נקיטא לי זימנא לבי דואר (כב)תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן (כג) העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא

לבי תורתא. מקום: **תלמידא דיהודה רמאה אתא.** תלמידו של רב יהודה הוה וקרו ליה רמאה כלומר ממנו למדת לרמותינו. (ד)ליסטין ישראל היו: **ידעיתו ליה.** שהוא רמאי: **בשמתיה.** לפי שהיה אדם גדול ושמתיה חיילא לייטיהו בשמתיה: [**גרדנא.** אורג]: **גרדן דלא טייזן.** עניו. סתם גרדן אין לו בושת פנים: **גנבי דבבל.** שפגעו בדרך מנסי נתפקרו לחרף אדם גדול: **ולסטין דארץ ישראל.** שפגעו בתלמידי ר"ע ספרו בשבחו. ואע"פ שסתם לסטין פרוצין מגנבים להודיעך שבחה של א"ר: **מתני' מניקה בנה של ישראל ברשותה.** דישראלית אבל לא תמסרנו להוליכו בביתה שלא תהרגנו: **גמ' עובדת כוכבים לא תיילד את בת ישראל.** ואפילו אחרות ישראליות עומדות על גבה: **אפותא.** על מצחו של תינוק מקום שמוחו של תינוק רופס: **ולא מפחזי.** לא מינכרא שהרגתו: **נפישן בישתא דההיא איתתא.** כך וכך רעות יבואו עליך כמנין שהשפלתי מהן והרגתי בהן: **כי אופיא דנהרא.** אסקומ"א: **ורבנן.** (ג) קסברי בזמן שאחרות עומדות על גבה שרי אמרי לך במילתא בעלמא הוא דאוקימתה: **דשייפא סמא.** סם המות שפה בדדיה: **ולא מיפחזי מאברא.** לא גרם הכא עד לקמיה: **ואחרות רואות.** דאי מנחא ידא אפותא חזי ליה דאגב דחשידי יהבי ישראליות עייניהו עלה ומירתתא אבל מניקה דאפשר דשייפא סמא לדד מאברא קודם שתכנס לבית ישראל אימא מודו ליה לר"מ: **בשכר שרי משום איבה.** ומתני' בחנם קמיירי דמאי לאיסתמוטי ולמימר צריכה אני לשכר מזונותי: **אולודי עובדת כוכבים בשבתא שרי בשכר.** כבחול משום איבה דהא אינהו חזו דמיילדין לנסי דידן בשבת כבחול: **אסוקי בשכר שרי כו':** **קאי ברי אאיגרא.** ואם לא אורידנו ימות ומוח לי להפסיד שכרי ולהילוו: **נקיטא לי זימנא לבי דואר.** השלטון קבע לי זמן ליום וועד ואם לא אלך יצא שכרי בהפסדי: מיקן

גירדנא דלא טייזן. פ"ה עניו כי סתם גירדן עז פנים הוא ובערוך גרים גירדנא דלטייה (ג) קללה כלומר דלייט מזליה שתא בצרא מתניה כלומר בתר עניא אזל עניותא: **עובדת** כוכבים מניקה בנה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבינה. פירוש ואפילו ברשות הישראלית דפלוגתא דהנקה דומיא דמילדת ומילדת סתמא ברשות ישראל היא ואפ"ה אינו שרי אלא באחרות עומדות על גבה ומיהו בישראל יולא ונכנס שרי דעומד על גניו קרינא ביה כדמוכח פרק רבי ישמעאל (לקמן דף פא.) ואם כן נריך ליזהר שלא להניח ישראלית ההולכת חוץ לעיר את בנה יחידי בבית ביד מינקת עובדת כוכבים אם אין ישראלית בעיר יולאות ונכנסות תמיד אם ואפ"ה מזמן שביבה ואילך אסור להניחו יחיד ועל מינוק ומינוקת שמשהין בבית העובד כוכבים יחידים לרפואתן הורה ר"י דאסור מכמה עניינים שהם חשודים על שפיכות דמים ואפילו הם גדולים קלת ימשיכו' למינות ירושלמי עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל דכתיב (ישעיה מט) והיו מלכים אומנך ושרותיהם מניקותיך תני יונק התינוק והולך מן העובדת כוכבים ומנהמה עמאה ומביאין לו חלב מ"מ ואין חוששין לא משום שקץ ולא משום טומאה: **ורמינהו** יהודית מילדת עובדת כוכבים וכו'. והמקשה לא עלה בדעתו להעמיד המשנה בחנם משום דתלי טעמא מפני שמילדת בן לעבודת כוכבים ורב יוסף אסיק דאפילו הכי בשכר שרי משום איבה: **סבר** רב יוסף למימר אולודי בשבת שרי. תימה לרב יוסף דס"ל דשרי ולאביי נמי דמשני דליכא איבה משמע הא ליכא איבה שרי היכי שרינן משום איבה מילתא דאית ביה איסורא דאורייתא דאמרינן בפרק שמונה שרצים (שבת דף קז:) הושיט ידו לנעי בהמה ולדל עובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדה דגוזז י"ל דהכא ביושבת על המשבר שבבר נעקר לגמרי מ"ג כיון דכלו לו מדשיו פסקו גידוליו:

והרועים בהמה דקה. פירוש בשלהן דאי בשל אחרים הא אמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה:) אין אדם חוטא ולא לו ואי"ת מאי האי דאחמור רבנן ברועים שאינם פסולים אלא מדרבנן וגם הם כשרים לעדות אשה כדאיתא בפפ"ק דר"ה (דף כב.) ואילו בגזלנין שהם פסולין מן התורה לכל עדות שבתורה לא אחמור כולי האי וכן מומר אוכל נבילות לתיאבון דלכ"ע אמרי' הכא דאיתרבי (ד) בין השבת גופו והשבת ממונו דחייב להעלות ואסור להוריד ואור"י דהיא הנותנת משום דלא פסילי אלא דרבנן עשו חכמים חיזוק כדי שיתנו לב לשוב וב"ד היו (ה) מכין ועושין שלא מה"ת: **לא** מעלין. ואפי' לר"מ דאמר (ה) בפ"ק (דף כ.) לעובד כוכבים בנתיה: ולא

מסורת הש"ס

(ו) [תוספתא פ"ג ה"ח], (ב) [עי' ערוך ערך אפי ח' אי' קצת בתוספתא אחרת ופירוש יפה], (ג) [בנהדרין נז. ע"ש לעיל יג.] תוספתא ב"מ בפ"ב], (ד) [זהו התחלת הדיבור ושייך לעיל כה: פגעו בהן לסטין], (ה) ליתא בפ"ל.

גליון הש"ס

גמרא העובדי כוכבים והרועים. עיין לעיל דף ד ע"ב תוספות ד"ה ש"מ ודף י ע"ב תוספות ד"ה חד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנעו דלישרו שמתייהו: (ב) רש"י ד"ה ורבנן דקסברי: (ג) תוס' ד"ה גירדנא וכו' דלטייא כלומר כל"ל ותיבת קללה נמחק: (ד) ד"ה והרועים וכו' דאיתרבי ביה השבת גופו: (ה) ד"ה לא וכו' בפ"ק. נ"ב בדף כ ועיין בתוספות לשם בד"ה ר' יהודה:

לעזי רש"י

אישקומ"א. קצף.

מוסף רש"י

ורועי בהמה דקה. ישראל, שסתמן גזלנים שמרעים בהמתן בשדות אחרים (בנהדרין נז.) והן גזלנים הרי הן כעובדי כוכבים (לעיל יג.), לא מעלין. אותם מן הבור להעלים מן המיתה (בנהדרין נז.) אם נפלו לתוכה, אלא יניחם וימותו (לעיל יג.).

רבינו חננאל

לבי תורתא פגעו ביה גנבי אמרו ליה להיכן קא אזלת הרחיב להן את הדרך ואמר להן לפומבדיתא אמרו הם בדעתם במקום פלוני נקח מה שעמו כי מטא לבי תורתא פריש ועאל למדינתא אמרו ליה תלמיד יהודאה רמאה אנת אמר להו ידעיתו ליה ורמאה קריתו ליה ליהוו הנך אינשי בשמתיה עבוד גנובתא ולא אצלחו אתו כולהו תבעו ושרא להו חד מינייהו לא אתא אכליה אריא: אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי גירדנא דלייט מזליה שתא בצירא ליה מן שניה: תא חזי לסטייא דא"י אמרו לתלמידי ר' עקיבא אשרי ר' עקיבא ותלמידיו ולסטייא דבבל אמרו תלמיד יהודאה רמאה אנת: **פים'** בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים. אסיקנא בת ישראל לא תיילד בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים עובדת כוכבים מיילדת בת ישראל בזמן

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ע מהלכות עבודת כוכבים הלכה טו סמג לאוין מה וסה עור וש"ע י"ד סימן קנד סעיף ב:

יח ב מיי' שם פט"ע שם סעיף ח:

יט ג מיי' שם פט"ע שם סעיף כ:

כ ד ה ו מיי' שם פט"ע שם סעיף ח:

כא ז ח ט מיי' שם פט"ע שם סעיף כ:

כב י כ מיי' פ"י מהל' עבודת כוכבים הל' ח ופ"ד מהלכות רוצח הלכה יא סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סימן קנח סעיף ח וטוש"ע מ"מ סימן מכה סעיף ה:

רבינו חננאל (המשך)

שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה ואע"ג דאמרה היא חייתא עובדת כוכבים נפישא בישתא דההיא איתתא דקא משפלנא מינייהו כי אופי בנהרא פ' כיון שגינו אותה חברותיה ואמרו לה מיילדת של יהודים השיבה להם המילדת יבואו עליה רעות רבות אם אינה הורגת מהן כמו חריות שעל הנהר כלומר איני מילדת אותם אלא מתכונת להורגן לא חיישינן לה שלא אמרה אלו הדברים באמת אלא לדחות הגנות שגינו אותה: בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים. אסיקנא בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים ועובדת כוכבים מניקה בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה והיו מלכים אומנך ושרותיהם מניקותיך והא דתניא יהודית מילדת עובדת כוכבים בשכר אבל לא בחנם אוקמא רב יוסף למימר אולודי עובדת כוכבים (בשבת) משום איבה התירו לה בשכר: סבר רב יוסף למימר אולודי עובדת כוכבים בשבת [בשכר] וכן אנוקי בנה של עובדת כוכבים וכן הא